

NOTATKI

Nowe stanowiska lęgowe pliszki cytrynowej *Motacilla citreola* na Pomorzu

ARKADIUSZ SIKORA, MARCIN SOŁOWIEJ, ZBIGNIEW KAJZER,
ŁUKASZ ŁAWICKI, MATEUSZ ŚCIBORSKI, ANDRZEJ KOŚMICKI

Pliszka cytrynowa *Motacilla citreola* jest gatunkiem euroazjatyckim (Cramp 1988), która zaczęła rozszerzać zasięg w Europie w kierunku zachodnim od połowy XX wieku i wtedy odnotowano jej lęgi w okolicach Moskwy. Po kolejnych trzech dekadach zasiedliła kilkaset kilometrów docierając na Ukrainę i Białoruś (Baumanis et al. 1997, Meissner & Skakuj 1997). Rozprzestrzenianie gatunku następowało w szybkim tempie i jednocześnie na nowo zajętych terenach populacja silnie wzrosła: na przełomie wieków jej liczebność na Ukrainie oceniono już na kilkanaście tysięcy par, a na Białorusi na 1000–2500 par (BirdLife International 2004). Skutkowało to pojawieniem się szeregu nowych stanowisk najpierw w Krajach Nadbałtyckich: Litwa (pierwszy lęg w roku 1987), Estonia (1991), Łotwa (1993) i niemal równocześnie w Europie Środkowej: Polska (1994), Niemcy (1996), Słowacja i Szwajcaria (1997) (Baumanis et al. 1997, Meissner & Skakuj 1997, Ściborska 2004). Pomimo silnej ekspansji pliszki cytrynowej na zachód, tempo jej rozprzestrzeniania w ostatniej dekadzie w Europie Środkowej znacznie zmniejszyło się i obecnie zasięg jest stabilny. Akcesorycznie pojawiające się nowe stanowiska nie zmieniają tego obrazu. Na przełomie wieków po kilkadziesiąt par gniazdowało na Litwie, Łotwie i w Estonii oraz w Polsce (BirdLife International 2004, Sikora & Chylarecki 2007, Elts et al. 2009). Dalej na zachód, gatunek ten obecnie nie ma już stałych lęgów i efemeryczne lęgi wykryto tylko w Niemczech (2005), Austrii (2007) i na Słowacji (2009) (Slack 2009, Wilk et al. 2009).

W pracy przedstawiono aktualną sytuację populacji lęgowej pliszki cytrynowej na Pomorzu w kontekście nowoodkrytych stanowisk gatunku w regionie w latach 2009–2010. Stwierdzenia lęgów uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej.

Stanowisko 1. W roku 2009 podczas inwentaryzacji ornitologicznej Zielonych Wysp przy Wiśle Śmiałej w Górkach Zachodnich w Gdańsku (planowany użytek ekologiczny) stwierdzono gniazdowanie 3–4 par pliszki cytrynowej oraz pojedynczego samca (A. Sikora). Potwierdzenie gniazdowania oparto na dwóch znalezionych gniazdach z jajami oraz odnotowano budowę gniazda i noszenie pokarmu dla piskląt. Jedna z samic miała kolorowe obrączki założone w sezonie lę-

Fot. 1. Samica pliszki cytrynowej, Gdańsk-Górki Zachodnie, planowany użytek ekologiczny Zielone Wyspy, 10.05.2010 (fot. A. Sikora)

Photo 1. Female Citrine Wagtail, Gdańsk-Górki Zachodnie, planned environmental utility Zielone Wyspy, 10.05.2010

gowym 2002 na łąkach przy ujściu Redy (obrączkarz M. Ściborski; informacja Krajowej Centrali Obrączkowania Ptaków w Stacji Ornitologicznej MiZ PAN). Żaden z lęgów w roku 2009 nie zakończył się sukcesem. W wyniku wahań poziomu wody teren był kilkakrotnie zalewany przez wody Wisły Śmiałej. W roku 2010 na Zielonych Wyspach stwierdzono 3 pary lęgowe (fot. 1), w jednym przypadku stwierdzono karmienie lotnych młodych.

W sezonie lęgowym 2009 prowadzono liczenia ptaków na Zielonych Wyspach, wzdłuż tras obejmujących pas szerokości 200 m (po 100 m w obie strony od trasy przejścia). Wykonano 6 liczeń, których celem było określenie struktury gatunkowej i relacji ilościowej zespołu ptaków lęgowych na Zielonych Wyspach (A. Sikora – mat. niepubl.). Transekt I (600 m) wyznaczony został między punktami: 54.21.532 N, 18.46.664 E – 54.21.818 N, 18.46.431 E. Wzdłuż trasy dominowały trzcinowiska wypalone na wiosnę, zdecydowanie mniej dorodne niż płyty szuwaru trzcinowego rosnącego stale w wodzie. Transekt II (800 m) pomiędzy punktami o koordynatach 54.21.581 N, 18.46.786 E i 54.21.935 N, 18.46.557 E, przebiegał równolegle do rzeki. Trasa przechodziła po niskich wydmach porośniętych różą pomarszczoną, z pojedynczymi brzoźami i sosnami w północnej części. Na wschód od transektu znajdowało się trzcinowisko o szerokości 20–30 m.

Pliszka cytrynowa była stwierdzana regularnie podczas liczeń transektowych – wykryta na 10 spośród 12 przemarszów. Na transekcie I był to czwarty najliczniejszy

Tabela 1. Pliszka cytrynowa w zgrupowaniu ptaków lęgowych na Zielonych Wyspach w roku 2009. Daty liczeń: 26 i 28 maja, 4, 10 i 21 czerwca oraz 4 lipca

Table 1. Citrine Wagtail in the group of breeding birds on planned environmental utility Zielone Wyspy in 2009. The data of stocktakings: 26 and 28 May, 4, 10 and 21 June, 4 July. (1) – species, (2) – transect, (3) – the average number of individuals for the control, (4) – domination, (5) – total

Gatunek (1)	Transekt I (2)		Transekt II (2)	
	Średnia liczba osobników na kontrolę (3)	D (%) (4)	Średnia liczba osobników na kontrolę (3)	D (%) (4)
<i>Emberiza schoeniclus</i>	6,8	26,3	6,0	12,6
<i>Anthus pratensis</i>	5,3	20,5	3,0	6,3
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	3,0	11,5	19,7	41,3
<i>Motacilla citreola</i>	2,5	9,6	2,7	5,6
<i>Motacilla flava</i>	2,5	9,6	0,8	1,7
<i>Anas platyrhynchos</i>	1,8	7,1	0,5	1,0
<i>Panurus biarmicus</i>	1,0	3,8	2,5	5,2
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0,8	3,2	5,7	11,9
<i>Alauda arvensis</i>	0,7	2,6	0,5	1,0
<i>Grus grus</i>	0,7	2,6	0,0	0,0
<i>Vanellus vanellus</i>	0,5	1,9	0,0	0,0
<i>Carpodacus erythrinus</i>	0,2	0,6	0,7	1,4
<i>Fulica atra</i>	0,2	0,6	0,5	1,0
<i>Saxicola rubetra</i>	0,0	0,0	2,5	5,2
<i>Sylvia communis</i>	0,0	0,0	1,3	2,8
<i>Lanius collurio</i>	0,0	0,0	0,8	1,7
<i>Phasianus colchicus</i>	0,0	0,0	0,3	0,7
<i>Rallus aquaticus</i>	0,0	0,0	0,2	0,3
Suma (5)	26,0	100,0	47,7	100,0

gatunek zgrupowania (10%), a na transekcje II – piąty gatunek (6% zgrupowania). Pomimo, że na obu transektach średnia liczba stwierdzonych pliszek cytrynowych była podobna, to niższy udział w zgrupowaniu na transekcje II wynika z obecności rozległych szuwarów trzcinowych licznie zasiedlonych przez trzcinniczka *Acrocephalus scirpaceus*, potrzosa *Emberiza schoeniclus* i trzciniaka *A. arundinaceus* (tab. 1).

Stanowisko 2. W roku 2009 stwierdzono dwie pary lęgowe na łąkach koło Rewy (Moście Błota, pow. pucki), niecałe dwa kilometry od stałego lęgowiska w rezerwacie Beka. Siedlisko stanowiła zarastająca trzcina wilgotna łąka wykoszona w poprzednim sezonie, poprzecinana licznymi rowami melioracyjnymi. 9 czerwca obserwowano dwie pary dorosłych ptaków oraz jednego śpiewającego samca (A. Kośmicki). Tego dnia widziano parę z materiałem na gniazdo oraz znaleziono gniazdo z 6 jajami należące do drugiej pary. 14 czerwca obserwowano ponownie dwie pary, jedna intensywnie karmiła pisklęta, drugą obserwowano zaniepokojoną przy gnieździe. Jeden z samców i jedna samica posiadały kolorowe obrączki

założone na pisklęta w rezerwacie Beka. W roku 2010 ponownie stwierdzono w tym miejscu dwie pary łągowę, przy czym żaden z osobników nie posiadał obrączek.

Stanowisko 3. 30 maja 2009 odnotowano samicę pliszki cytrynowej na wykoszonych trzcinowiskach w okolicach Starej Pasłęki nad Zalewem Wiślanym (Z. Cenian). Obserwowany ptak powracał zaniepokojony w to samo miejsce i nosił pokarm dla piskląt. Jego zachowanie wskazywało na obecność łągu. W roku 2010 nie odnotowano tu obecności gatunku.

Stanowisko 4. W roku 2010 stwierdzono łągową parę pliszek cytrynowych nad jez. Miedwie koło Okunicy (pow. pyrzycki, woj. zachodniopomorskie). Po raz pierwszy ptaki zaobserwowano tam 7 maja, a w dniu 23 maja znaleziono gniazdo z 4 jajami (M. Sołowiej, Z. Kajzer, Ł. Ławicki). W dniu 6 czerwca zaobrączkowano 4 wyrosnięte pisklęta, a 21 czerwca obserwowano samca z dwoma lotnymi młodymi (fot. 2). Stanowisko zlokalizowane było na rozległych, podmokłych łąkach z domieszką turzycowisk i trzcinowisk.

W Polsce, spośród kilkunastu miejsc gniazdowania pliszki cytrynowej stwierdzonych w latach 1994–2010 (Komisja Faunistyczna 1996–2009, Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Sikora & Chylarecki 2007), tylko trzy miejsca pliszka cytrynowa zasiedla regularnie: okolice ujścia Redy nad Zatoką Gdańską, zb. Siemianówka i Dolinę Biebrzy na Podlasiu. Na tych trzech terenach populacje lokalne osiągają po 15–25 par, jednak na Biebrzy liczebność może być zaniżona.

Fot. 2. Pliszka cytrynowa – ptak w szacie juwenalnej z łągu przy jez. Miedwie, 21.06.2010 (fot. Z. Kajzer)

Photo 2. Citrine Wagtail – a juvenile bird from a breeding record near Miedwie Lake, 21.06.2010

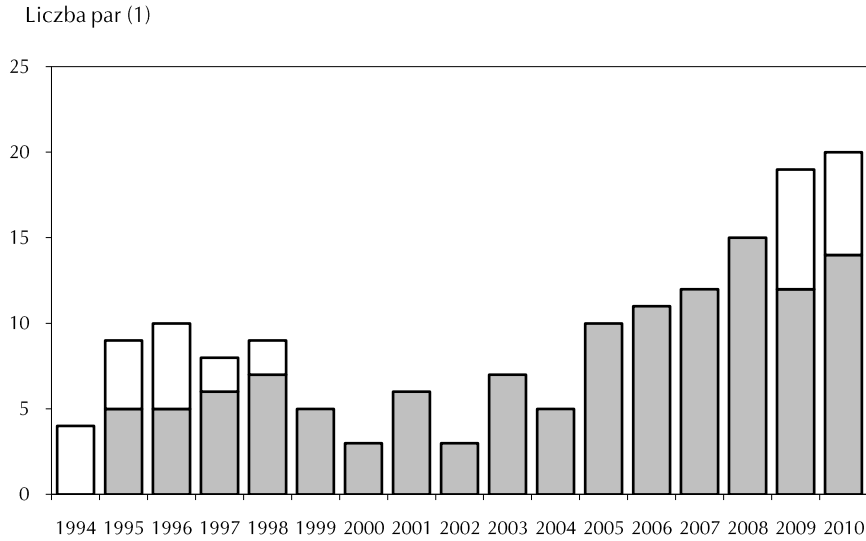
Od roku 1994, kiedy stwierdzono pierwsze lęgi pliszki cytrynowej w Polsce (Meissner & Skakuj 1997), obecność gatunku jako lęgowego potwierdzono w kilku miejscach na Pobrzeżu Gdańskim. Stanowisko lęgowe w rezerwacie Beka przy ujściu Redy zajmowane było corocznie. Liczebność przy ujściu Redy fluktuowała w latach 1995–2004 pomiędzy 2 a 6 parami, potem stopniowo wzrastała – do 12–15 par w latach 2008–2010 (Ściborski 2005, M. Ściborski, A. Kośmicki – mat. niepubl.).

Kolejne stanowiska zajmowane były przez 1–3 sezony: w Nowakowie przy Zatoce Elbląskiej, gdzie gatunek gniazdował w latach 1995–1997 w liczbie 1–3 par i dodatkowo stwierdzono parę mieszaną pliszki cytrynowej i pliszki żółtej w roku 1998 (T. Mokwa i inni). Ponadto lęgi stwierdzono w dolinie Wisły k. Drewnicy (1997 – 1 para; M. Sawicka i inni) i w Gdańsku-Rudniki (1998 – 2 pary; P. Zieliński i inni). Pojedyncze ptaki w sezonie lęgowym obserwowano na Bielawskich Błotach (czerwiec 1988 i 2008; Sikora et al. 2004, A. Sikora) i w czerwcu 1998 terytorialnego samca w Ptasznikach k. Tczewa (W. Półtorak, A. Sikora).

Stwierdzenie znad jez. Miedwie jest pierwszym przypadkiem lęgu pliszki cytrynowej na Pomorzu Zachodnim. Pierwsze obserwacje tego gatunku z zachodniej części regionu pochodzą z roku 1995, a do roku 2010 odnotowano w sumie 11 stwierdzeń, z czego aż 8 z nich dokonano w Delcie Świny (Komisja Faunistyczna 1996–2009). Powtarzające się obserwacje z sezonu lęgowego sugerują, że w niektórych latach w Delcie Świny mogło dochodzić do lęgów tego gatunku, niewykrytych przez obserwatorów ze względu na rozległość i znaczną niedostępność terenu. W dniach 7–12 maja obserwowano terytorialnego samca (bez samicy) na Karsiborskiej Kępie (Z. Kajzer, K. Drab).

Liczebność pliszki cytrynowej na Pomorzu w latach 2009–2010 osiągnęła 15–20 par lęgowych (rys. 1) stwierdzonych na 5 stanowiskach. Populacja pomorska stanowi ok. 30% łącznej liczby par lęgowych gatunku w kraju ocenianej na 50–60 par (Komisja Faunistyczna 1996–2009, niniejsze dane z Pomorza).

Stanowiska lęgowe pliszki cytrynowej na Pomorzu znajdują się na podmokłych łąkach, zwykle zalewanych przez wody morskie lub rzeki, w których zbiorowiskiem dominującym jest szuwar z rzadką trzciną i roślinnością solniskową. Ponadto ważnym elementem siedliska jest obecność niewielkich, płytkich zalewisk z błotnistymi brzegami, gdzie pliszki cytrynowe żerują przez cały okres lęgowy. Na zachowanie takich siedlisk pozytywnie wpływa wypas bydła (Błaszczowska et al. 2008) oraz też koszenie trzciny. Efektem tych działań prowadzonych w ostatnich latach w rezerwacie Beka jest utrzymanie i wzrost populacji lęgowej pliszki cytrynowej. Na innych stanowiskach, zajmowanych przez krótki okres, siedlisko zmieniło się w ostatnich latach głównie z powodu zaprzestania wypasu bydła i degradacji siedlisk łąkowych w kierunku niekoszonego szuwaru trzcinowego, np. w planowanym rezerwacie Rzeczne Łąki. Z kolei prowadzenie komercyjnego koszenia trzciny w okolicy Rewy (Moście Błota) przyczyniło się do utworzenia odpowiedniego dla pliszek cytrynowych biotopu lęgowego (utrzymanie wypasu jest pod względem siedliskowym i ekologicznym zdecydowanie korzystniejsze od koszenia trzciny).

Rys. 1. Zmiany liczby par pliszki cytrynowej na Pomorzu w latach 1994–2010. Szary słupek dotyczy lęgowiska w ujściu Redy nad Zatoką Pucką

Fig. 1. Change in number of pairs of the Citrine Wagtail in Pomerania in 1994–2010. The grey bar concerns the breeding-ground in the confluence of Reda River mouth on the Puck Bay. (1) – number of pairs

Dziękujemy Zdzisławowi Cenianowi za udostępnienie informacji o stanowisku lęgowym nad Zalewem Wiślanym.

New breeding sites of the Citrine Wagtail *Motacilla citreola* in Pomerania. In 2009–2010, four new breeding sites of the Citrine Wagtail *Motacilla citreola* on Pomerania, were confirmed: in Gdańsk-Górki Zachodnie (3–4 pairs in 2009–2010), at the Rewa near the Puck Bay (2 pairs in 2009–2010), on the Miedwie Lake (1 pair in 2010) and one breeding female on the Vistula Lagoon near the Pasłęka River mouth in 2009. All breeding records were accepted by the Avifaunistic Commission. In 1994–2010, the Pomeranian population of the Citrine Wagtail significantly fluctuated (fig. 1). Last years, it was estimated for 15–20 pairs (about 30% of national population) with main breeding ground near the Reda River mouth on the Puck Bay.

Literatura

- Baumanis J., Jackson P., Serebryakov V.V. 1997. *Motacilla citreola* Citrine Wagtail. p. 500. W: Hagemeyer E.J.M. & Blair M.J. (eds). The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T&AD Poyser, London.
- BirdLife International 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. BirdLife International Series No. 12.
- Błaszowska B., Kamont P., Kramer-Kentzer J. 2008. Czynna ochrona podmokłych łąk nadmorskich w rezerwacie przyrody Beka. W: Błaszowska B. (red.) Czynna ochrona cennych przyrodniczo łąk i pastwisk – doświadczenia praktyczne. ss. 7–39. OTOPI.
- Cramp S. (ed.). 1988. The Birds of the Western Palearctic. 5. Oxford University Press, Oxford.
- Eltis J., Kuresoo A., Leibak E., Leito A., Leivits A., Lilleleht V., Luigujõe L., Mägi E., Nellis R., Nellis R., Ots M. 2009. Status and numbers of Estonian birds, 2003–2008. *Hirundo* 22: 3–31.
- Komisja Faunistyczna 1996–2009. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w latach 1995–2008. *Not. Orn.* 37–50.
- Meissner W., Skakuj M. 1997. Pierwsze lęgi pliszki cytrynowej *Motacilla citreola* w Polsce oraz zmiany zasięgu lęgowego tego gatunku w Europie. *Not. Orn.* 38: 51–60.
- Sikora A., Chylarecki P. 2007. Pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.) Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 336–337.
- Sikora A., Gromadzki M., Półtorak W. 2004. Awifauna Bielawskich Błot. *Not. Orn.* 45: 1–11.
- Slack R. 2009. Rare Birds, Where and When: An analysis of status & distribution in Britain and Ireland. Volume 1. Rare Birds Books, York.
- Ściborska M. 2004. Breeding biology of the citrine wagtail (*Motacilla citreola*) in the Gdańsk region (N Poland). *J. Ornithol* 145: 41–47.
- Ściborski M. 2005. Awifauna rezerwatu Beka – efekty ochrony czynnej. *Ptasie Ostoje* 9: 41–48.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- Wilk T., Kajtoch Ł., Bielański W. 2009. The third record of breeding Citrine Wagtail (*Motacilla citreola*) in Slovakia. *Tichodroma* 21: 96–98.

Arkadiusz Sikora, Stacja Ornitologiczna Muzeum i Instytut Zoologii PAN
Nadwiślańska 108, 80-680 Gdańsk, sikor@miiz.waw.pl

Marcin Sołowiej, Zbigniew Kajzer, Łukasz Ławicki
Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze, Wąska 13, 71-412 Szczecin

Mateusz Ściborski, Andrzej Kośmicki
Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING, Startowa 7a/13, 80-461 Gdańsk